

УИЛЯМ САРОЯН ПОРТОКАЛИТЕ

Превод от английски: Нели Константинова, 1971

chitanka.info

Казаха му:

— Застани на ъгъла с два от най-едрите портокали в ръка и като се зададе автомобил, усмихни се и размахай портокалите. Ако поискат, кажи им пет цента единият — каза чичо му Джейк, — три за десет цента, а дузината трийсет и пет цента. Усмихвай се широко — продължи той. — Ти можеш да се смееш, нали Люк? Нали можеш понякога да се смееш?

Опита да се засмее насила, но чичо му направи ужасна гримаса и той разбра, че усмивката му не е сполучлива. Искаше му се да може да се разсмее широко, както се смеят някои хора, само че те не бяха уплашени и объркани като него.

— Не съм виждал такова сериозно момче през живота си — каза чичо му Джейк. После прилекна, за да бъдат главите им наравно, погледна го в очите и продължи: — Те няма да си купят портокали, ако не се усмихваш, Люк. Хората обичат да виждат засмени децата, които продават портокали. Това ги прави щастливи.

Слушаше какво говори чичо му, гледаше го в очите и го разбираше. Обаче това, което долавяше, бе, че и Джейк също е объркан. Видя го да се изправя и чу как изпъшка, също както пъшкеше баща му.

— Люк, нали можеш понякога да се смееш? — попита чичо му.

— Едва ли — обади се жената на Джейк. — Ако не беше такъв страхливец, щеше ти самият да идеш да продаваш портокали. И ти, и брат ти сте само за едно място. В земята. Мъртви.

Точно това не му даваше да се смее: вечните приказки на тази жена, не само думите, но и подлостта в гласа ѝ, с която винаги предизвикваше чичо му Джейк. Как можеше да иска от него да се смее и да има самочувствие, след като вечно повтаряше, че нищо не струват — и те, и целият им род?

Джейк беше по-малкият брат на баща му и приличаше на него. Тя, разбира се, говореше, че баща му е сторил добре, дето е умрял, защото не можел да върти търговия. Това е Америка. Трябва да се движиш сред хората, да се срещаш с тях и да ги накараш да те харесват. А пък Джейк винаги казваше: „Да ги накарам да ме харесват? Че как мога да ги накарам?“ А тя се ядосваше и викаше: „Глупак такъв! Ако не беше това бебе в корема ми, щях сама да ида да работя при Розенберг и да те гледам като дете.“

В такъв момент Джейк изглеждаше отчаян като баща му, ядосваше се винаги на себе си и искаше другите да са щастливи. Джейк винаги искаше от него да се смее.

— Добре — рече Джейк. — Добре, добре, добре, убий ме, побъркай ме! Разбира се. Просто да умреш. Десет каси портокали, а в къщи нито пени и няма нищо за ядене. Просто да умреш. Да застана на улицата с портокали в ръка? Или може би да взема каруца и да тръгна по улиците? Просто да умреш — повтаряше той.

После Джейк направи някаква гримаса и му се стори толкова отчаян, като че на света не може да има по-отчаян човек от него, нито дори той самият, и му се прииска да не се разплаква от това, дето Джейк е толкова нещастен. На всичко отгоре и жената на Джейк беше по-сърдита от всеки друг път и сама се разрева — тя все тъй ревеше, когато истински ѝ идваше до гуша и ти просто усещаш колко ужасно е всичко, защото тя не плачеше тъжно, а гневно, и припомняше на Джейк всичките сметки, всичките тежки времена, които са преживели с него, и всичко за бебето в корема ѝ, което трябваше да се роди. „И за какво е нужен на света още един глупак?“ — викаше тя.

На пода стоеше една каса портокали и тя, плачейки, взе два и каза:

— Ноември месец, а в печката и пламъче няма и всички ще се вкочанясаме. А в къщата трябва да замирише и на месо. Дръж! — викаше тя. — Яж! Яж си портокалите! Тъпчи се с тях, дано пукнеш! — и плачеше все по-силно и по-силно.

Джейк не можеше да проговори от мъка. Седна и се заклатушка напред-назад, приличаше на побъркан. Да го карат да се смее! А жената на Джейк влизаше и излизаше от стаята с портокалите в ръка, ридаеше и говореше за бебето в корема си.

След известно време спря да плаче.

— А сега да го заведеш до ъгъла — каза тя — и гледай да изкара малко пари. — Джейк сякаш бе оглушал. Дори глава не повдигна. Тя се развика: — *Заведи го до ъгъла! Накарай го да се усмихва на хората. Трябва да ядем.*

Какъв смисъл има да живееш, когато всичко се руши и никой не знае какво да прави? Какъв смисъл има да ходиш на училище и да учиш аритметика, да четеш стихотворения, да рисуваш патладжани и всички тези глупости? Какъв смисъл има да седиш в студената стая,

докато стане време за лягане, и да слушаш Джейк и жена му непрекъснато да се карат, да си лягаш, да плачеш, да се събуждаш и да виждаш тъжното небе, да замръзваш, да трепереш, да ходиш на училище и да ядеш на обяд портокали вместо хляб?

Джейк скочи и се разкреця на жена си. Викаше, че ще я убие и после ще забие ножа в сърцето си, а тя се разрева още по-силно, разкъса си роклята и гола до кръста завика: „Хубаво, по-добре всички да умрем, убий ме!“, а Джейк я прегърна през кръста и я заведе в другата стая, тя продължаваше да плаче, да го целува и да му казва, че просто е бебе, едно голямо бебе, че тя му е нужна като майка.

Беше се изправил в ъгъла и всичко стана така бързо, че не забеляза колко е уморен, а беше много уморен и гладен. Седна. Какъв смисъл да живееш, когато си съвсем сам на света, нито баща, нито майка, никой, който да те обича? Плачеше му се, но какъв смисъл да се разплаче, щом и това не можеше да му помогне?

След малко Джейк излезе от стаята. Мъчеше се да се усмихне.

— Трябва само да вземеш два големи портокала в ръка, Люк — каза той, — да ги размахаш пред хората, като минават с автомобилите, и да се усмихваш. И додето усетиш, ще продадеш цялата каса портокали.

— Ще се усмихвам — каза Люк. — Един за пет цента, три за десет цента, трийсет и пет цента дузината.

— Точно тъй — каза Джейк.

Джейк дигна касата и тръгна към задната врата.

Много тъжно беше на улицата. Джейк носеше касата с портокали, а той вървеше до него и го слушаше как му говори да се усмихва широко, а небето беше мрачно и по дърветата нямаше ни един лист, и улицата беше тъжна, а беше много смешно — портокалите миришеха така свежо и хубаво и изглеждаха толкова красиви, че беше смешно. Портокалите изглеждаха толкова хубави и бяха така тъжни.

На ъгъла на Вентура минаваха всички автомобили и Джейк остави касата на тротоара.

— Най-добре става, когато стои само едно момче — каза той. — Аз ще се върна в къщи, Люк. — Джейк приклекна пак и го погледна в очите. — Нали не те е страх, Люк? Ще дойда, преди да мръкне. Има още два часа до мръкване. Просто гледай да се чувстваш щастлив и се усмихвай на хората.

— Ще се усмихвам — каза той.

Тогава Джейк скочи, сякаш не можеше да се изправи иначе, освен със скок, и забърза по улицата, а от това светът отново стана тъжен; пет цента за един, три за десет цента, трийсет и пет цента дузината.

Той взе два от най-едрите портокали в дясната си ръка и я вдигна над главата си. Не изглеждаше добре. Тъжно беше. Какъв смисъл има да държиш два големи портокала в ръка, да вдигаш ръка над главата си и да си готов да се усмихваш на хората, които преминават в автомобилите си?

Стори му се, че мина много време, додето най-сетне откъм града се зададе автомобил. Като наближи, той видя, че шофира млад мъж, а отзад седеше жена с две деца. Когато наближиха съвсем, усмихна се, но те изглежда нямаха намерение да спират, затова той размаха портокалите към тях и се усмихна още по-широко. Не можеше да се смее прекалено широко, защото го заболя устата. Хората не спряха и дори не му се усмигнаха. Момиченцето в автомобила му се изплези, сякаш го взе за бедняк. Какъв смисъл да стоиш на ъгъла и да се мъчиш да продаваш портокали на хора, които ти правят гримаси, защото им се усмихваш и ти се иска да те харесат?

Какъв смисъл да те заболят просто мускулите, само защото едни хора са богати, а други — бедни, богатите се хранят и се смеят, а бедните нямат какво да ядат и само се карат и искат да се избият един друг?

Той отпусна ръка, престана да се усмихва и погледна към пожарния кран, после канавката под пожарния кран, после улицата под канавката, улица Вентура, и къщите от двете страни на улицата, и хората в къщите, и след края на улицата местата, където имаше лозя и овощни градини, реки и поляни и после планини и зад планините други градове, други къщи, улици и хора. Какъв смисъл да си на този свят, щом не можеш дори пожарния кран да погледнеш, без да ти се доплаче?

По улицата приближаваше друг автомобил, той вдигна ръка и пак се усмихна, но докато автомобилът отминаваше, забеляза, че човекът дори не го погледна. Пет цента единият. Можеха да ядат портокали. След хляба и месото можеха да изядат и по един портокал. Обелваш го, вдъхваш чудесния аромат и го изяждаш. Можеха да спрат

автомобилите си и да си купят три за десет цента. После мина още един автомобил и той се усмихна и размахна ръка, но хората само го погледнаха и толкова. Поне да бяха му се усмихнали, нямаше да е толкова лошо, но само да отминават без дори да се усмихнат? Минаваха много автомобили, а му се искаше да седне, да спре да се усмихва и да заплаче, защото беше ужасно. Не искаха никакви портокали, не им се нравеше да го гледат, като им се усмихва, макар че се усмихваше точно тъй, както според чичо му би трябвало да им хареса. Само го поглеждаха и нищо повече.

Падна здрач, а той си мислеше единствено, че целият свят може да свърши. Мислеше само, че ще стои там с портокалите в ръка и ще се усмихва, докато дойде краят на света.

Мислеше си, че едничкото, заради което се е родил, е да стои на ъгъла и да размахва портокалите към хората, да им се усмихва с големи сълзи по страните си до края на света, додето всичко стане черно и празно, а той ще стои там и ще се усмихва, ще го заболи устата и ще плаче, защото те дори не искаха да му се усмихнат в отговор; мислеше, че целият свят може да пропадне в мрака и да свърши, и Джейк ще е мъртъв, и жена му ще е мъртва и всички улици, къщи, хора, реки, поляни и цялото небе ще свършат и никой никъде няма да остане, нито един човек, нито една пуста улица или един тъмен прозорец, или една затворена врата, защото те не искаха да купуват портокали и не му се усмихваха и целият свят можеше да свърши.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.